

УДК 371.3

DOI 10.18372/2786-5487.1.17703

Гулай Ольга Іванівна

доктор педагогічних наук, професор,
Луцький національний технічний університет,
м. Луцьк, Україна
o.hulai@lntu.edu.ua

Шемер Василина Ярославівна

кандидат хімічних наук, доцент,
Луцький національний технічний університет
м. Луцьк, Україна
v.shemet@lntu.edu.ua

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЯК СУЧАСНИЙ ОСВІТНІЙ ТРЕНД

***Анотація.** У статті проаналізовано особливості оцінювання, відмінності між формувальним та підсумковим оцінюванням. Зазначено важливість формувального оцінювання для покращення викладання та навчання. Розглянуті стратегії покращують дизайн, якість та зворотний зв'язок оцінювання курсу, а також вдосконалюють викладача як оцінювача.*

***Ключові слова:** формувальне оцінювання, підсумкове оцінювання, методи навчання, результати навчання.*

***Annotation.** The article analyzes the peculiarities of assessment, the differences between formative and summative assessment. The importance of formative assessment for improving teaching and learning is noted. The strategies reviewed improve the design, quality, and feedback of the course evaluation, as well as improve the instructor as an evaluator.*

***Key words:** formative assessment, summative assessment, learning methods, training results.*

Актуальність теми. Оцінювання – це процес, результат якого дозволяє як викладачу, так і студенту контролювати прогрес у досягненні цілей навчання. Однак на сьогоднішній день багато вищих навчальних закладів продовжують віддавати перевагу класичним лекційним моделям і традиційним показникам оцінювання, побудованим навколо забезпечення якості, а не підвищення якості під час навчання та оцінювання своїх студентів. Формувальне оцінювання має за мету не виставлення підсумкових оцінок, а виявлення точкових результатів, труднощів та прогалин в опануванні навчального матеріалу. Воно містить ефективні інструменти, які допомагають коригувати навчальний процес, тому дослідження досвіду у даному напрямку та впровадження його в українських закладах освіти є вельми актуальним.

Мета статті – проаналізувати сучасні тенденції оцінювання навчальних досягнень студентів, встановити переваги формувального оцінювання.

Результати дослідження. Формувальне оцінювання – це стратегія оцінки, що належить до конструктивістської парадигми, метою якої є сприяння ефективному та змістовному навчанню на основі попередніх знань та вмінь. Формувальне оцінювання є цінним аспектом у викладанні та навчанні та зарекомендувало себе як ефективний метод навчання [1]. Використання формувального оцінювання для викладання підвищує результати навчання учнів [2], але на практиці залишається багато невикористаних можливостей [3; 4].

Традиційно оцінювання поділяють на формувальне та підсумкове. «Формувальне оцінювання» проводиться протягом усього курсу, щоб оцінити процес навчання студента та використовується для зміни, модифікації та покращення навчання [5]. Метою формувального оцінювання є моніторинг навчання студентів для забезпечення постійного зворотного зв'язку, який можуть використовувати викладачі для вдосконалення свого викладання, а студенти – для покращення набутих компетентностей. Формувальні оцінки допомагають студентам визначити свої сильні та слабкі сторони та визначити сфери, які потребують доопрацювання, а також допомагають викладачам

визначити, де студенти відчують труднощі, і негайно усунути ці проблеми. Формувальне оцінювання відбувається протягом усього курсу та має на меті покращити досягнення навчальних цілей за допомогою підходів, які можуть підтримати конкретні потреби студента.

Навпаки, підсумкове оцінювання – це ретроспективне оцінювання, яке проводиться після того, як студент завершив курс або програму [6]. Метою підсумкового оцінювання є оцінювання навчання студента наприкінці навчального розділу шляхом порівняння його з певним стандартом або контрольним показником. Інформацію з підсумкового оцінювання можна використовувати формально, коли студенти чи викладачі використовують її для спрямування своїх зусиль і діяльності на наступних курсах.

Відмінності формувального та підсумкового оцінювання (враховано матеріали роботи [1]) показано на рисунку 1.

Рис. 1. Відмінності формувального та підсумкового оцінювання

Ключові відмінності між цими двома методами оцінювання полягають у тому, що підсумкове оцінювання визначає те, що студенти знають, яку інформацію вони зберегли та як вони працюють, а формувальне – допомагає викладачам зрозуміти, чи лекції, заняття та завдання надають студентам необхідну структуру для засвоєння та збереження інформації.

Закордонні дослідники окреслюють проблеми визначення формульовального оцінювання, тверджень про його ефективність та предметних аспектів у його концептуалізації. У роботі [7] зроблено висновок, що термін «формульовальне оцінювання» ще не означає чітко визначеного набору артефактів або практик. Хоча дослідження показують, що загальні практики, пов'язані з формульовальним оцінюванням, можуть полегшити навчання, існуючі визначення допускають таку широку різноманітність реалізацій, що слід очікувати, що ефекти будуть сильно відрізнятися від однієї реалізації та групи студентів до іншої.

Щоб отримати максимальну вигоду від формульовального оцінювання, нова розробка повинна зосередитися на концептуалізації чітко визначених підходів, побудованих навколо процесу та методології, вкорінених у певних сферах змісту. Розробка оцінювання «...стосується матеріалів, пов'язаних з описом окремих завдань оцінювання, пов'язаного дизайну зворотного зв'язку, процесів оцінювання та того, як різні елементи оцінювання працюють по відношенню один до одного» [8].

Приклад ефективної системи формульовального оцінювання наведено у роботі [9]. Автори розробили і апробували стратегію ТОА (tag-organised assessment), візуалізувавши результати формульовального оцінювання. Схема стратегії ТОА наведена на рисунку 2.

Рис. 2. Схема стратегії формульовального оцінювання ТОА

Візуалізація ефективності, організована для студентів та класів, дає можливість викладачам покращити зворотний зв'язок з оцінюванням студентів та допомогти студентам саморегулювати власне навчання.

Застосування цифрових технологій оцінювання та візуалізації його результатів за допомогою ТОА дозволяє викладачі легше та точніше впроваджують три ключові стратегії формування оцінювання: 1) краще повідомлення студентів про цілі навчання та критерії успіху; 2) виявлення доказів розуміння студентів для оцінки досягнення цілей навчання; 3) надання кращого зворотного зв'язку студентам, щоб просувати їхнє навчання вперед. Ці стратегії покращують дизайн, якість та зворотний зв'язок оцінювання курсу, а також вдосконалюють викладача як оцінювача.

D.J. Nicol та D. Macfarlane-Dick виокремили сім принципів формування оцінювання:

1. Дотримуватися чітких критеріїв успішності. Викладачі мають пояснити критерії оцінювання робіт і заохочувати студентів до обговорення та роздумів щодо них. Викладачі також можуть проводити бесіди щодо критеріїв ефективності в стратегічні моменти протягом семестру.

2. Заохочувати студентів до саморефлексії. Викладачі можуть попросити студентів використати критерії курсу, щоб оцінити свою власну роботу або роботу однолітків, попросити студентів описати письмово або в груповому обговоренні якості своєї найкращої роботи, а також проаналізувати власні помилки.

3. Забезпечити зворотній зв'язок. Викладачі можуть постійно надавати конкретний відгук, пов'язаний із заздалегідь визначеними критеріями, з можливістю переглянути або застосувати відгук перед остаточним поданням. Зворотній зв'язок може бути коригувальним і спрямованим на майбутнє, а не просто оціночним.

4. Заохочувати діалог викладача та студентів навколо процесу навчання. Ця практика в основному стосується зворотного зв'язку в середині семестру та сеансів зворотного зв'язку в малих групах, де студенти розмірковують про

курс, а викладачі відповідають на проблеми студентів. Особливо корисна стратегія: викладачі можуть запропонувати студентам обговорити цілі навчання та критерії призначення, а також додати побажання студентів у навчальний план.

5. Сприяти позитивній вмотивованості і самооцінці. Викладачі можуть дозволити переписувати/повторно надсилати завдання, щоб сигналізувати про те, що завдання призначене для сприяння розвитку навчання.

6. Надати можливості для усунення розриву між поточною та бажаною результативністю. Викладачі можуть покращити мотивацію та залучення студентів, зробивши можливим покращення отриманих оцінок при повторному виконанні завдань. Важливим є вивчення стратегій процесу, які інструктор використав би для досягнення успіху.

7. Збирати інформацію, яка може бути використана для вдосконалення викладання. Викладачі можуть збирати корисну інформацію від студентів, щоб надавати цілеспрямований зворотний зв'язок та навчати. Студенти можуть визначити, де у них виникають труднощі. Цей підхід також сприяє метапізнанню, оскільки студентів просять думати про власне навчання.

Висновки. Таким чином, на підставі проведеного аналізу можемо констатувати, що метод оцінювання еволюціонував від оцінки досягнень студентів шляхом порівняння з визначеними критеріями до організації навчальних стратегій для покращення викладання та навчання.

Крім традиційної концепції оцінювання, яка спрямована на моніторинг сильних і слабких сторін навчання, популярність набула концепція оцінювання для навчання, яка спрямована на сприяння освітньому процесу студентів.

Впровадження її у навчальний процес технічного університету стане предметом наших подальшої роботи.

Список використаних джерел

1. Sanchez-Lopez E., Kasongo J., FilipeGonzalez-Sanchez A., Mostrady A. (2023). Implementation of Formative Assessment in Engineering Education. *Acta Pedagogica Asiana*. 2(1), 2023, 43-53. <https://doi.org/10.53623/apga.v2i1.154>
2. Andrade, H., & Cizek, G.J. (Eds.). (2009). *Handbook of Formative Assessment* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203874851>
3. Boud, D. (2013). *Enhancing learning through self-assessment*. Routledge.
4. Hulai , O., Shemet , V., & Furs , T. (2022). Blended Learning As A Modern Educational Trend. *Actual Problems in the System of Education: General Secondary Education Institution – Pre-University Training – Higher Education Institution*, 1(2), 407–414. <https://doi.org/10.18372/2786-5487.1.16622>
5. Knowles M., Holton E., Swanson R. (2020). *The Adult Learner: The definitive classic in adult education and human resource development*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429299612>
6. Smith S. (2017). Adult students: effective teaching methods. *Occupational Safety*, 62(12), 22–25.
7. Bennett R. E. (2011). Formative assessment: a critical review. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 18 (1), 5-25. <https://doi.org/10.1080/0969594X.2010.513678>
8. Bearman M., Nieminen J. H. & Ajjawi R. (2022). Designing assessment in a digital world: an organising framework. *Assessment & Evaluation in Higher Education*. <https://doi.org/10.1080/02602938.2022.2069674>
9. Castleberry C., Hanner A., Burks G. & Amos J. (2023). Instructor perspectives on the use of tag-organised assessment to facilitate formative assessment strategies in STEM courses. *European Journal of Engineering Education*. <https://doi.org/10.1080/03043797.2023.2173559>
10. Nicol, D.J. and Macfarlane-Dick, D. (2006) Formative assessment and self-regulated learning: a model and seven principles of good feedback practice. *Studies in Higher Education* 31(2): 2-19.